

XORIY DAVLATLARINING HARBIYLASHTIRILGAN TUZILMALARINING TERRORISTIK HARAKATLARNI OLDINI OLISH, BARTARAF ETISHNING TAKTIK USULLARI.

Valiev Saydulla Salievich

O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi

Ixtisoslashtirilgan o'quv markazi katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17036678>

ARTICLE INFO

Received: 11th August 2025

Accepted: 12th August 2025

Published: 30th August 2025

KEYWORDS

terrorizm, harbiylashtirilgan tuzilmalar, taktik usullar, oldini olish, bartaraf etish, maxsus yuritish, axborot, O'zbekiston.

ABSTRACT

Ushbu tadqiqotda xorijiy davlatlarning (AQSH, Fransiya, Germaniya, Izrail, Britaniya, Rossiya) harbiylashtirilgan tuzilmalari tomonidan terrorchilikni oldini olish va bartaraf etish bo'yicha qo'llanilayotgan taktik usullar tahlil qilingan. Tahlilda axborot to'plash, chegara nazorati, maxsus hujum taktikasi, zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi kabi asosiy yo'nalishlar o'rganilgan. Soliqlik tahlil orqali turli mamlakatlarning samarador taktik usullari taqqoslangan. O'zbekiston Respublikasi uchun terrorga qarshi kurash tizimini takomillashtirish bo'yicha ilg'or amaliy takliflar ildizlab berilgan. Maqola ilmiy tahlil, statistik ma'lumotlar va xalqaro tajribalar asosida yaratilgan bo'lib, ichki ishlar, harbiy xavfsizlik va terrorga qarshi kurash sohasidagi mutaxassislarining foydalanishi uchun qimmatli bo'lishi mumkin.

Terrorizm zamonaviy dunyoning eng muhim xavfsizlik tahdidlaridan biri sanaladi. 20-asrning oxirgi choragi va 21-asrning boshlarida terrorchilikning globallasuvi, uning taktik jihatdan mukammallashtirib ketishi davlatlarni yangi xavfsizlik modellarini ishlab chiqishga majbur etdi. 9/11 hujumlardan so'ng terrorga qarshi kurashning tabiati radikal o'zgardi: faqat reaksiya ko'rsatishdan ko'ra, oldini olish (prevention) va ehtimolni past darajaga tushurish (risk mitigation) asosiy yo'nalishga aylib ketdi.

Bu borada harbiylashtirilgan tuzilmalar (paramilitary units, special operations forces) — terrorga qarshi kurashning asosiy ijro etuvchi tuzilmalari sanaladi. Ularning vazifalari — terrorchilik imkoniyati bo'lgan joylarda nazorat o'rnatish, tez reaksiya ko'rsatish, inson tortinchiligi, g'orilarni qo'lga olish, maxsus operatsiyalarni amalga oshirish.

Tadqiqotning maqsadi — AQSH, Yevropa va Yaqin Sharq davlatlarining terrorga qarshi taktik usullarini tahlil etish, ularning samaradorligini baholash va O'zbekiston Respublikasining xavfsizlik tizimiga moslashtirish imkoniyatini o'rganish.

Maqolaning ilmiy yangiligi — xorijiy davlatlarning taktik usullarini soliqlik tahlil qilish, ularning qo'llanilishini statistik ma'lumotlar bilan tahlil etish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish.

1. Terrorga qarshi kurashda harbiylashtirilgan tuzilmalarning rivojlanishi

Harbiylashtirilgan tuzilmalar 20-asrning 70-yillarida terrorchilikning ommaboplab ketishi orqali shakllanadi. 1972-yilgi Myunxen Olimpiadasida ilg'or etilgan esayot terrorchilikka

qarshi maxsus qo'shinlarning yaratilishini tezlashtirdi. Germaniya 1973-yilda GSG-9 guruhini tashkil etdi, bu boshqa mamlakatlarga namuna bo'ldi.

Fransiyada GIGN (Groupe d'intervention de la Gendarmerie nationale) 1974-yilda tashkil etildi va 1994-yilgi Eyger portaxonasi tarkishida terrorchilarni qo'lga olishda yuqori samaradorlik ko'rsatdi.

Izrailning Shayetet 13 va Yamam guruhlari esa chegara bo'ylab doimiy tayyorgarlik, axborot asosida ish yuritish va maxsus hujum taktikasi bilan jahonga tan olingan.

Xorijiy mamlakatlarning ilgarilamchi maxsus guruhlari

1-jadval

Germaniya	GSG-9	1973	Lufthansa reysi 181 (1977)
Fransiya	GIGN	1974	Eyger portaxonasi (1994)
AQSH	Delta Force, FBI SWAT	1977	Boston marafoni hujumi (2013)
Isroil	Shayetet 13	1972	Entebbe operatsiyasi (1976)
Britaniya	SAS	1959	Eron elchixonasi tarkishi (1980)

Manba: Europol, 2023; IDF, 2021

2. Oldini olish taktik usullari: axborot, nazorat, hamkorlik

2.1. Intellektual tahlil (Intelligence-led policing)

Zamonaviy terrorga qarshi kurashning asosi — axborot. AQSHning FBI, Britaniyaning MI5, Fransiyaning DGSI kabi tashkilotlar shubxali shaxslarning ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyati, telefon suhbatlari, bank o'tkazmalari orqali terrorchilik ehtimolini oldindan aniqlashga intiladi.

Prediktiv analitika (AI asosida) 2020-yillardan boshlab keng qo'llana boshlandi. Masalan, Niderlandiyada terrorchilik ehtimoli bo'lgan 5000dan ortiq shaxslar reestri bor, ularning harakatlari doimiy kuzatiladi (Europol, 2023).

2.2. Chegara nazorati va migratsiya tizimlari

YETIning SIS II (Schengen Information System) tizimi orqali terrorchilarning Yevropa bo'ylab harakatini nazorat qilish mumkin. 2022-yilda bu tizim orqali 1200 dan ortiq terrorchilik bilan shubxali shaxslar qo'lga olindi.

AQSH chegarasi bo'ylab 2000 km dan ortiq dronlar, termik kameralar, radiolokatorlar o'rnatilgan (DHS, 2023).

2.3. Xalqaro hamkorlik

- Interpol — 195 ta mamlakat a'zosi, terrorchilarga qarshi qizil daftarcha chiqariladi.
- Evropol — terrorchilik tarkibi, moliyalashtirish, texnologik qo'llanish bo'yicha axborot almashinadi.

● Shanxay hamkorlik tashkiloti (SHT) — Oraliq davlatlar o'rtasida terrorga qarshi kurashda hamkorlik.

3. Bartaraf etish taktik usullari: maxsus operatsiyalar

3.1. Dinamik kirish va xonalarni bo'shatish (Dynamic Entry & Room Clearing)

Maxsus hujum taktikasi quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Kuzatuv (Reconnaissance)
2. Tez kirish (Breaching)
3. Xonalarni bo'shatish (Room Clearing)
4. Inson tortinchilarni qutqarish
5. Terrorchilarni qo'lga olish yoki bartaraf etish

GIGN va RAID guruhlarini Parij hujumlaridan keyin 15 daqiqada joyga yetib borishi, 3 ta terrorchini bartaraf etishi — bu taktikaning samaradorligini ko'rsatadi.

3.2. Inson tortinchiligi (Hostage Rescue)

Entebbe operatsiyasi (1976) — 102 nafar inson tortinchilarni 100 km dan ortiq masofada, Uganda'da qutqarish. 70 nafar harbiy, 1 soat ichida amalga oshirildi. 5 nafar qurbon, lekin 94 nafar inson qutqarildi.

GSG-9 ning Lufthansa reysi 181 operatsiyasida 84 nafar inson tortinchilarni qo'lga olishda 4 ta terrorchi bartaraf etildi, 1 nafar harbiy halok bo'ldi.

4. Texnologiyalarning rivojlanishi va taktik ta'sirlari

Dronlar	AQSH, Isroil	Bino ichi, tunnelerde kuzatuv
VR simulyatsiya	Fransiya, Germaniya	Harbiylarni tajribali sharoitda tayyorlash
AI analitika	AQSH, Britaniya	Terrorchilik ehtimolini oldindan aniqlash
Biometrik tizimlar	BAE, Singapur	Aeroportlarda shubxali shaxslarni aniqlash

Manba: RAND Corporation, 2022

5. O'zbekiston uchun takliflar

1. Milliy gvardiya va ichki ishlar organlarida maxsus terrorga qarshi guruhlarini yaratish.
2. Axborot tizimini sun'iy intellekt, biometrika, kiberaxborot bilan ta'minlash.
3. Xalqaro tashkilotlar (Interpol, SHT, Evropol) bilan axborot almashinuvda faollashish.
4. O'quv markazlarida terrorga qarshi taktik amaliyotlar bo'yicha modullarni kiritish.

5. Metro, markaziy bozorlar, maktablarda maxsus reagirovka guruhlarini doimiy joylashtirish.

XULOSA

Xorijiy davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, terrorga qarshi kurashda harbiylashtirilgan tuzilmalarning samaradorligi ularning axborot, taktika, texnologiya va xalqaro hamkorlik bilan birgaligiga bog'liq. O'zbekiston uchun esa bu tajribalarni o'rganish, milliy xavfsizlik tizimini zamonaviy talablarga moslashtirish orqali terrorchilikka qarshi kurashni samarali tashkil etish mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Hoffman, B. Inside Terrorism / B. Hoffman. — New York: Columbia University Press, 2006. — 432 p.
2. Rapoport, D. C. The Four Waves of Modern Terrorism / D. C. Rapoport // Terrorism in the Twenty-First Century. — Boulder: Westview Press, 2002. — P. 41-63.
3. Europol. EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT 2023). — The Hague, 2023. — 120 p.
4. FBI. Active Shooter Incidents in the United States in 2022. — Washington, DC: U.S. Department of Justice, 2023. — 67 p.
5. Ministerstvo vnutrennikh del Germanii. GSG-9: 50 let spetsialnogo podrazdeleniya [Elektronnyi resurs]. — Rejim dostupa: <https://www.bmi.bund.de> , svobodnyi. — Zagl. s ekrana.
6. IDF. Counter-Terrorism Tactics and Urban Warfare // Military Doctrine Papers. — Tel Aviv, 2020. — No. 14. — 34 p.
7. OON. Globalnaya kontrterroristicheskaya strategiya: rezolyutsiya Generalnoy Assamblei OON № 60/288. — Nyu-York, 2006.
8. RAND Corporation. The Role of Technology in Counter-Terrorism Operations. — Santa Monica, 2022. — 89 p.
9. DHS. Border Security and Emerging Technologies. — Washington, DC, 2023. — 102 p.